

STEPAN BANDERA – VICTIMA REGIMURILOR TOTALITARE

Cristina DARII (DUMITRAȘCO),

masterandă, Facultatea de Istorie și Filozofie, Universitatea de Stat din Moldova
CZU: 929:32(477) E-mail: dumitrascocristina8@gmail.com

În anii studiilor la masterat am cercetat minuțios articolele și monografiile științifice, documentele de epocă despre personalitatea și activitatea lui Stepan Bandera. Pe baza documentelor și literaturii studiate am tras următoarele concluzii.

Stepan Bandera face parte din categoria de personalități, care și după plecarea în lumea celor dreți, continuă să aibă un impact asupra societății. Acțiunile sale au câștigat atât susținători, cât și adversari, iar aprecierile variază de la glorificare la demonizare. Această figură a dobândit un simbolism profund atât pentru apărătorii consecvenți ai independenței Ucrainei, cât și pentru scepticii acestei idei.

Problema cercetării figurii lui Stepan Bandera ca și victimă a regimurilor totalitare are o bază restrânsă de surse, informațiile fiind colectate câte puțin, atât din sursele apologetice, cât și din sursele ce fac parte din cadrul calomniei științifice. Prima categorie include lucrări dedicate studierii biografiei și percepției publice în cadrul societății ucrainene a rolului lui Bandera. În acest sens trebuie de menționat influența autorilor din diasporă și a cercetătorilor ucraineni moderni, care au contribuit asupra acumulării materialului factual despre viața și activitatea lui Stepan Bandera. Anumite aspecte au fost ridicate în discuție de către cercetătorii dintre anii 1990 – 2010, catalizatorul interesului pentru aceștia fiind cea de-a 100 aniversare de la nașterea liderului OUN (b), sub influența cărora au apărut publicații speciale ale lui V. Viatrovych, Trofimov, Futala și alți istorici.

Următorul val de reactualizare a interesului pentru Stepan Bandera are loc odată cu începutul agresiunii ruse îndreptată împotriva Ucrainei. Drept urmare, în a doua jumătate a anilor 2010 au apărut o serie de studii concludente, care într-o măsură sau alta, sunt concentrate pe imaginea liderului OUN (b), figura lui Bandera fiind analizată în mare parte în contextul studierii istoriei mișcării de eliberare națională a Ucrainei și în special, OUN.

Teza de masterat s-a axat pe un complex de surse istorice precum cele istoriografice, memorii, acte legislative, ziare periodice și lucrări scrise de Stepan Bandera. O cantitate considerabilă de informații referitoare la soarta liderului OUN (b) și represiunile pe care le-a avut de suportat ne furnizează resursele electronice, inclusiv site-urile web oficiale ale instituțiilor de stat, portalurile de internet și blogurile.

În analiza științifică a figurii lui Stepan Bandera, inclusiv victimă a regimurilor totalitare din secolul al XX-lea, se disting etapele sovietică și cea din timpul

Independenței Ucrainei. Lucrările sovietice aveau drept prioritate promulgarea ideologiei stereotipice. Autorii sovietici în mod persistent legau mișcarea de eliberare națională ucraineană de Germania nazistă, iar în ceea ce privește anii postbelici cu serviciile secrete americane. „Banderoviștii” au fost total compromiși de propaganda anti-ucraineană, fiind atribuite în raport cu ei pe alocuri niște trăsături inumane, iar cuvântul „Bandera” în lexiconul sovietic a devenit aproape o acuzație penală împotriva ucrainenilor. Principalul motiv al demonizării lui Bandera și a adepților săi a fost lupta constantă împotriva regimului stalinist, fiind percepută drept una antisovietică și nu de eliberare. Intelectualii ce au activat în diasporă începând cu anii 1990 au dezvăluit cele mai importante repere ale vieții și operei sale. În pofida acumulării unui vast volum de informații, care cu siguranță ne este de folos, lucrările diasporei sunt lipsite de izvoarele arhivistice.

Controversa din jurul figurii lui Stepan Bandera a dobândit o nouă întorsătură după decretul prezidențial privind acordare titlului de „Erou al Ucrainei”. Ea s-a extins atât asupra dimensiunii științifice, cât și sociale. Începutul agresiunii militare a Federației Ruse din 2014 a influențat toate aspectele vieții și, în special, a exacerbă confruntarea ideologică, în Ucraina actualizându-se problema eroismului ucrainean.

S-a estimat că în timpul crizelor politice interne și a amenințării militare parvenite din partea Federației Ruse, cum ar fi cea din 2022, a avut loc o creștere a nivelului de interes în raport cu personalitatea lui Stepan Bandera. Gradul de exploatare a numelui său depinde de inițiator și de scopurile urmărite de acesta, care pot atât să glorifice, cât și să devalorizeze personalitatea istorică. Printre astfel de metode se numără: selecția din context a faptelor și tratarea în mod arbitrar și chiar manipulator, precum și acoperirea unilaterală a evenimentelor. Înfrădăcinarea anumitor stereotipuri, negative sau pozitive, sunt cauzate de factori precum: accesul limitat la informații relevante și lipsa gândirii critice.

Având în vedere importanța figurii lui Stepan Bandera pentru înțelegerea procesului de constituire a Ucrainei și în același timp poziția sa controversată în cadrul societății, ar fi bine de analizat mai aprofundat unele aspecte, cum ar fi: poziționarea lui Stepan Bandera în spațiul socio-cultural în afara Ucrainei (Polonia și statele Europei de Vest), cercetarea operelor literare, cinematografice și a cântecelor populare.

Trebuie de conștientizat că istoria vieții lui Stepan Bandera nu reprezintă doar totalitatea evenimentelor legate de lupta pentru statalitatea ucraineană, ci și o tragedie profund personală a unui om prins între ideologiile totalitare ale secolului al XX-lea. Figura sa a depășit hotarele mișcării de eliberare națională, devenind un simbol al rezistenței în fața regimurilor totalitare care au devalorizat demnitatea umană și dreptul la autodeterminare a popoarelor. Arestările poloneze, izolarea în lagărul de concentrare german, iar ulterior asasinarea organizată de către serviciile secrete sovietice, sugerează faptul că regimurile totalitare l-au perceput drept o amenințare. Numai puțin elocvent este faptul că cele mai apropiate rude ale liderului OUN (b) au fost supuse fie represiei, fie executate, ceea ce accentuează și mai mult amploarea persecuției îndreptate nu numai împotriva lui Bandera, ci și contra întregii familii.

Stepan Bandera a fost victima a trei state: Polonia interbelică, Germania nazistă și URSS, care în felul lor, încercau să șteargă identitatea ucraineană. În ciuda ostilității lor reciproce, aveau un lucru comun: intoleranța față de mișcarea de eliberare națională ucraineană. Astfel, soarta lui Stepan Bandera nu este doar un fenomen politic, ci o dovadă a prețului pe care unii oameni l-au achitat pentru apărarea intereselor propriului popor.

Referințe:

1. БАНДЕРА, С. *Перспективи Української Революції, Воля і батьківщина*, Київ, 1998.
2. GRZEGORZ, R.-L. *Stepan Bandera: Viața unui naționalist ucrainean. Fascism, Genocid și Cult*, Verlag, 2014.
3. ГРИЦИК К., БАБ'ЮК Л., Проблеми рецепції постаті Степана Бандери в сучасному українському соціокультурному просторі, în *Acta Studiosa Istorica*, 2014.
4. КЛИМИШИН М. *В походи до волі*, Toronto, 1975.
5. КОТЛЯР Ю., ТРИГУБ О. *Реквізиції церковного майна та закриття храмів на Миколаївщині у 20-30-х роках ХХ ст., Реабілітовані історією. Миколаївщина*, Київ-Миколаїв: Світогляд, 2008.
6. КУЛЬЧИЦЬКИЙ, И. Замолоду готувався до найважчих випробувань. În: *Посівнич М. Життя і діяльність Степана Бандери: документи и матеріали (1920-1930)*, Ternopol, Астон, 2008

Recomandat

Anatol PETRENCU, *prof. univ., dr. hab.*